

A Plinius és társai

Az idei télre nem mondhatnánk, hogy túlságosan hideg lett volna, de legyen akár milyen is az időjárás ebben a sötét és zord évszakban, minden amatőr várja már a tavaszt. Amikor végre ingujban, de legalábbis kiskabátban, sapka, sál és kesztyű nélkül észlelhetjük a koraestei égbolton magasan járó Holdat. Mert hogy a tavasz a növekvő holdfázis szezonja. De más miatt is izgalmasnak ígérkezik ez az évszak. Április 12-én holdas találkozót tartunk a Polaris Csillagvizsgálóban. Az egész napos rendezvényen szó esik majd a Hold morfológiájáról, a jövőbeli holdexpedíciókról, a Hold őskori szimbolikájáról éppúgy, mint a vizuális és digitális észlelési technikákról. Az előadások után pedig holdészlelést végzünk a nagy refraktoral, ha az időjárás is megengedi. A részletes programot az egyesület honlapján is megtalálhatjuk. Mindenkit szeretettel várunk!

Januárban hat amatortól 17 észlelés érkezett rovatunkhoz. Az észlelők fele vizuális, fele pedig digitális technikával dolgozott. Szimultán észlelések is születtek, méghozzá a korábban észlelési ajánlatként meghirdetett Plinius-kráterről. Kezdjük is mindjárt ezzel. Az akcióban hárman vettek részt: Sánta Gábor, Tordai Tamás és a rovatvezető. Jelen sorok írója a 20 cm-es refraktoral, Sánta Gábor pedig egy kis, 70/500-as refraktoral észlelt vizuálisan. Tordai Tamás a Polaris 250/1200-as Newtonjára szerelt ToUcam webkamerával fogta vállatőre a kráterünket.

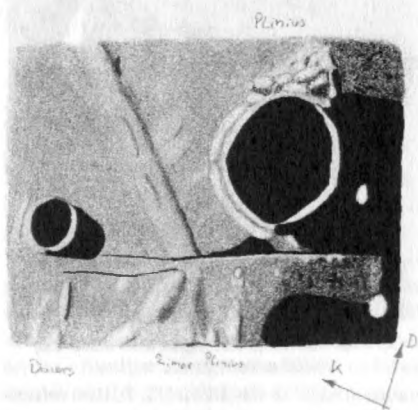
Plinius-kráter

2008.01.13. 15:50–16:24 UT, 200/2470 refraktor, S: 6, T: 3, Colongitudo: 337,7°

206x: A Plinius egy nagyméretű és rendkívül szép megjelenésű klasszikus központi csúcsos kráter a Mare Tranquillitatis északi szélén. A terminátor éppen hogy túlhaladta,

Észlelő	Észl.	Műszer
Bognár Tamás	1	7,6 T
Görgei Zoltán	3	20 L
Ladányi Tamás	1	5,6/400 t
Nagy Róbert	5	20 T
Sánta Gábor	7	13 T
Tordai Tamás	1	25 T

ezért a belseje teljes mértékben árnyékkal töltött. A kráter által vetett árnyék a terminátorba ér, egy fényes hegycsúcs lóg csak ki belőle. A kráter ötszög alakja nagyon szembeötöl, csakúgy, mint a teraszos szerkezete a keleti oldalon. A Plinius déli külső lejtője bonyolult szerkezetű törmeléktakaró. A Pliniustól másfél kráterátmérőnyire, keletre található a harmad akkora Dawes-kráter. Meglehetősen jelentéktelen kráter, érdekessége, hogy keleti falához közel egy kicsiny hegyhát húzódik. A két kráter között félúton, északnyugat-délkelet irányban egy markáns megjelenésű lávagerinc látható. Meglepően egyenes, hosszúsága másfélszerese a Plinius átmérőjének. A Pliniustól északra húzódó rianásrendszerből csak a

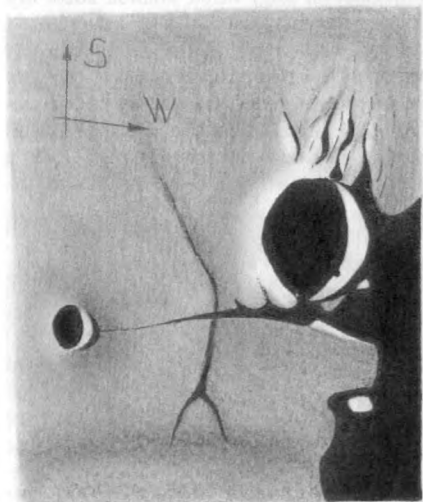

A Plinius-kráter a terminátoron Görgei Zoltán ilyenek látta ezt a hatalmas és látványos krátert a Polaris Csillagvizsgáló nagy refraktorával január 13-án...

kráterhez legközelebbi és egyben legmarkánsabb ág látható, illetve a Dawes-kráter közelében egy nagyon rövid szakasz, mely a főággal majdnem párhuzamosan fut. (Görgei Zoltán)

...és ilyennek mutatta a webkamera egy órával később. Tordai Tamás felvétele 250/1200-es Newtonnal, Barlow háromszorozóval és ToUcam webkamerával készült

A Plinius-kráter Sánta Gábor rajzán. Gábor ezúttal az új 70/500-as kisrefraktorával dolgozott

2008.01.13. 18:08–18:20 UT, 70/500 refraktor, S: 6–7, T: 4 Colongitudo: 338,7°

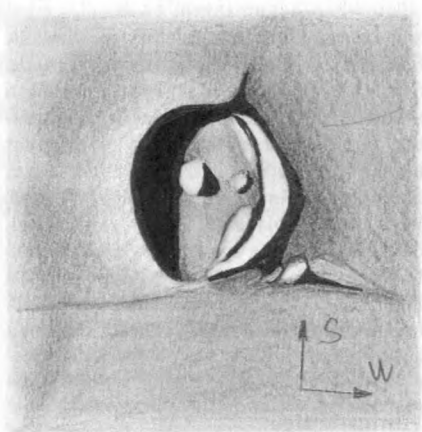
125x: Ötszög alakja nagyon látványos. A terminátor még épp, hogy túlhaladta, belseje

80–85%-ban árnyékos. Déli oldalán a lángnyelvekre emlékeztető domborok a kidobott törmeléktakarót jelzik. Igen látványosak! Keletre egy lávaperem, melyet keresztüldő a Rimae Plinius legmarkánsabb szakasza. Ez a rianás a Dawes-kráterig követhető. Utóbbi egy jellegtelen, szinte teljesen árnyékkal kitöltött alakzat. (Sánta Gábor)

Gábornak 14-én is sikerült lerajzolnia a Pliniust legújabb szerzeményével, a 70/500-as refraktorról.

2008.01.14. 14:40–14:50 UT, 70/500 refraktor, S: 7, T: 4, Colongitudo: 349,1°

125x: Alakja ma kevésbé szembetűnő, de azért látszik, hogy nem kerek. Központi csúcsa erősen aszimmetrikusan helyezkedik el. Nyugati fala mentén több dombor, gerinc is látható, és egy kis magányos hegy. A törmelékmező lángnyelvei nem látszanak. A Rimae Plinius tegnap oly erőteljes szakasza ma alig sejtethető. A lávaperem/gerinc is csak albedóalakzat. Egyedül a nyugatra látható hegyek csoportja jelent biztosabb támpontot a szemnek. Óriásit változott a látvány. A holdészlelés újabb varázslatos pillanatai. (Sánta Gábor)

A Plinius egy nappal később. (Sánta Gábor rajza)

A Plinius-kráterre és a rianásra jövő hónapban még visszatérünk. Sánta Gábor lerajzolta többek között a Mare Tranquillitatis nyugati felén fekvő Sabine–Ritter-krátereket is. Ez egy nagyon érdekes terület, mivelhogy

több kisebb rianás húzódik a közelben. Sajnos Gábor kis refraktora nem bizonyult elegendőnek a megpillantásukhoz, de a rajz így is nagyon szép.

23-án a Hold keleti librációjának az értéke meghaladta a 6°-ot. Ez a helyzet tette lehetővé Sánta Gábornak a la Pérouse-kráternek, Görgői Zoltánnak pedig az Eimmart-kráternek az észlelését.

Sabine-Ritter-Schmidt-kráterek

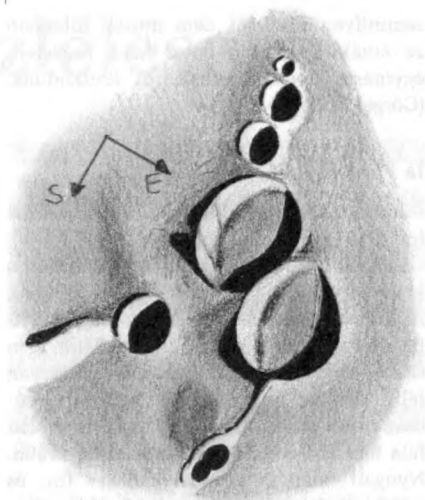
2008.01.14. 14:55–15:05 UT, 70/500 refraktor, S: 7, T: 4, Colongitudo: 349,3°

125x: Egy teljesen átlagos krátereket mutató terület. Kissé jobban megvizsgálva annyira nem is átlagosak! A Sabine határozottan csepp alakú, lekopott falú. A Ritter ovális, de a kráterfalain omlások látszanak, árnyéka szaggatott. Tőle északra a Ritter A–B–C igen feltűnő vonulatot alkot, kis gödörkráterek, 80%-ban árnyékosak. A Schmidt is ilyen, csak kissé nagyobb: markánsabb dombvonulat indul ki belőle délnyugat felé. (Sánta Gábor)

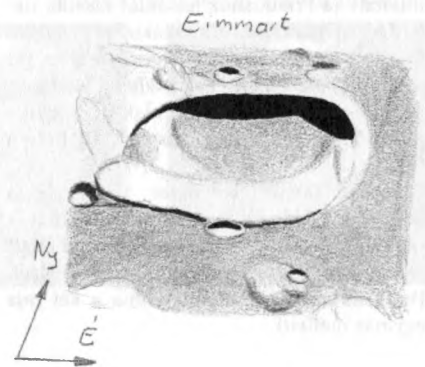
Aliacensis-kráter

2008.01.15. 15:45–16:10 UT, 70/500 refraktor, S: 8–9, T: 4–5 Colongitudo: 2°

125x: Közepes méretű, látványos alakzat a déli krátermezőn. Érdekes falával, sima aljzatával, teraszokkal rögtön szembetűnő. Alakja szimmetrikus, de kisméretű központi csúcsa nem az aljzat közepén, hanem attól északra foglal helyet. Persze ez lehet perspektivikus jelenség is. Az aljzat egyébként sima, csak északi részén érezhető egy kis repedés vagy gerinc. A falát belülről omlások és teraszok szabdadják, az egész igen látványos. Keleti fala egyenetlen, a belső árnyék pereme csipkés. Az árnyék kb. 25%-ban tölti ki a belsejt. Közvetlen környezetében északról és délről sugarasan szimmetrikus szerkezetek határolják, melyek a becsapódáskor jöhettek létre. Délkeleten erre merőlegesen keletnyugati irányú repedésrendszer látszik. Igen látványos, izgalmas terület, még ilyen kis műszerrel is. (Sánta Gábor)

Sánta Gábor rajza a Sabine-Ritter-Schmidt-kráterekről

A Mare Crisium keleti szélén fekvő Eimmart-kráter Görgői Zoltán rajzán

Eimmart-kráter

2008.01.23. 21:05–21:25 UT 200/2470 refraktor, S: 6–7, T: 5, Colongitudo: 101,5°

274x: Hála a 6°-os keleti librációnak, szépen beleláthatunk a Mare Crisium keleti szélénél, a Mare Anguis északi felén fekvő közepes méretű Eimmart-kráternek a belsőjébe. Az Eimmart egy rendkívül érdekes megjelenésű kráter. A ferde rálátás ellenére látható, hogy valódi alakja kissé szögletes és a keleti belső sánccfal világítóan fényes, legálább 8-as intenzitású. A kráter alja lapos,

semmilyen részletet nem mutat. Ellenben az északi és a déli belső falak összetett, egymásra épülő szerkezetről árulkodnak. (Görgei Zoltán)

la Pérouse-kráter

2008.01.23. 19:40–20:00 UT, 130/650 Newton, S: 3–4, T: 5, Colongitudo: 100,8°

163x: A Hold keleti peremén található ez a kráter, mely épp, hogy csak megfigyelhető. A kedvező libráció miatt elég jó rálátás nyílik a feltűnőnek is nevezhető alakzatra. Igen szabályos, oválisnak látszó kráter, pontosan félig kitöltve árnyékkal. A központi csúcsának csupán a tetejét éri napfény. Keleti fala teraszos és omlásos szerkezetet mutat. Nyugati falán is repedésrendszer fut, és egy kis kráter is megfigyelhető. Előterében több romosabb kráter társaságában egy igen intenzív (a Proclushoz hasonló) kisebb, fiatal becsapódásnyom törmelékkémezeje látszik (maga a kráter nem!). A terminátoron túl és annak közelében egy hatalmas medence pereme és több librációs alakzat hegyvonulatai látszanak. Izgalmas terület. (Sánta Gábor)

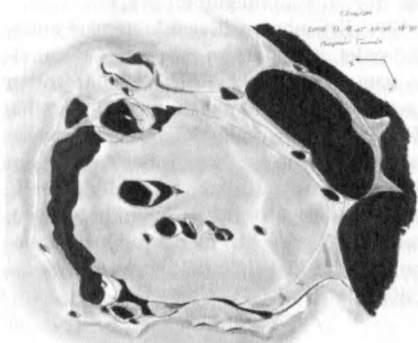
Bognár Tamás december 18-án Sánta Gáborral majdnem egy időben rajzolta a Claviust, de sajnos egyéb elfoglaltságai miatt akkor nem tudta kidolgozni az észlelését. Pedig de szépen mutatott volna a két rajz egymás mellett!

Clavius-kráter

2007.12.18. 17:30–18:30 UT, 76/900 Newton, Colongitudo: 22,9°

118x: Clavius a terminátor közelében tartózkodott. A tőle délre lévő Blancanus-kráter fala a terminátoron haladt át. Csak egy fénylő perem volt észlelhető. Ez választotta el a terminátor sötétjét a kráterbelső árnyékától. Ugyanakkor maga a Clavius fényben úszott. A keleti kráterfal hullámos, éles árnyékot vetett a kráter belsejébe. A kráterfal északkeleti részén található Porter-kráter felét árnyék borította. A belső fény-árnyék határán észlelhető volt a kráterbelsőben

lévő központi csúcs, mint fénylő folt. A délkeleten található Rutherford-kráter igen impozáns látványt nyújtott. Központi csúcsa határozottan fénylett. A központi csúcs mellett mintha egy fénylő, a felszínből kiemelkedő sáv húzódott volna. A Rutherfordnak a Clavius belseje felőli pereme finom felszíni részleteket, tagolt hegyvonalakat mutatott. Az észlelés igazi különlegessége számomra a Clavius C mellett található hegy jelentette. Első pillantásra elveszett a kráterek között. De jobban odafigyelve látványos alakzatot mutatott. Igazából, ennek a

A Clavius-kráter (Bognár Tamás rajza)

részletnek a megragadása volt a legnehezebb számomra az észlelés során. A kráter nyugati felén, mintha egy törésvonal választotta volna ketté a kráter alját. A nyugati fele sötétebb, míg a keleti része világosabb volt. Az elválasztó vonal mint hullámos világos sáv húzódott végig. A Clavius nyugati kráterfala szintén figyelemre méltó, mivel határozottan kirajzolódik, ugyanakkor tónusban csak finoman tér el a kráterbelsőtől. (Bognár Tamás)

Görgei Zoltán

Hold-észlelők találkozója

Április 12-én ismét találkozunk a Hold-észlelők a Polaris Csillagvizsgálóban. A részletesebb program a 68. oldalon olvasható.